

Marangaphanda:

Iyi nzudzanyo ya vhu 15 ya Under the Baobab Tree, ine ya vha nyusiletha ya Ofisi ya FAIS Ombud, i amba nga ha u fhela ha kotara ya u thoma ya 2017. Thero ya iyi nyusiletha yo sedzesa nga maandã kha vhubindudzi, vhune ha vha thero ya zwino ya malugana na nyimele ya ikonomi ya zwino ye ya ita uri Afrika Tshipembe li vhewe kha vhuimo ha fhasi nga mazhendedzi o fhambanaho a u reitha, na u fhungudzea hafhu ha maandã a rannda na u amba nga ha u wa ha ikonomi. U bindudza, nga maandã u vhulunga, zwi ðo ðidzula zwi zwa ndeme kha miþa yoþhe ya Afrika Tshipembe, nahone ndi zwa ndeme uri kilaente dzine dza ðoþa u bindudza masheleni adzo uri dzi wane ngeletshedzo dzo teaho u bva kha avho Vhañetshedzi vha Tshumelo dza zwa Masheleni vhane vha lavhelela ngeletshedzo u bva khavho. Ndivho yavho hu nga vha hu u vha na nñu ine ya vha yavho, pfunzo ya nþha ya vhana vhavho kana u renga goloï ntswa, ndi zwa ndeme uri vha vhe na ndivho. Izwi zwi ðo vha thusa uri vha kone u vhudza mueletshedzi wavho wa zwa masheleni mvelelo ine vha i ðoþa, vha i ðoþa lini, na uri vha tea u bvisa vhubindudzi uri vha kone u swikelela ndivho yenyeyo. Ndi

vhubindudzi ha Vhañetshedzi vha Tshumelo ya zwa Masheleni u wana aya mafhungo khathihi na mañwe mafhungo o teaho ane a vha hone u itela uri hu kone u itwa themendelo yo teaho kha ðoþe dzavho dza masheleni dza zwino na nyimele dzine dza ðo vha konisa u swikelela ndivho dzavho. Hu ðo tea u vha na nyambedzano malugana na khonadzeo ya ndozwo, zwine zwa si katele fhedzi vhubindudzi havho malugana na khonadzeo ya ndozwo, fhedzi vhubindudzi vhune vha tea u vhu dzhia u itela u swikelela ndivho yavho, na zwithu zwine vha tea u zwi ita zwine zwi nga ita uri hu vhe na khonadzeo ya ndozwo, zwine zwa laulwa nga nyimele yavho ya zwino. Hu khou fhulufhelwa uri zwi re ngomu ha nyusiletha afho fhasi zwi ðo vha ñetshedza mafhungo ane a ðo khwañisedza uri nga liñwe ðuvha musu vha tshi ðoþa ngeletshedzo malugana na vhubindudzi vha ðo kona u vhudzisa mbudziso dzo teaho dzine dza ðo khwañisedza uri vha wana mafhungo ane vha a ðoþa na u dzhia tsheo vha na ndivho.

Nzulelengudwa 1:

Vhunzhi ha khamphani dzine dza rengisa ndindakhombo dzi na tshumelo dzine dza vhidzwa 'Nzudzanyo dza Mbuelo dzo Fhulufhedziswaho'. Idzi nzudzanyo dzo vhumbiwaho nga pholisi mbili, dzine dza vha pholisi ya endawumente (ine ya badela tshelede yothe nga khathihi ine ya netshedza mbuelo ya tshelede yo bindudzwaho nga murahu ha tshifhinga tsha miñwaha miñanu) na pholisi ya anyuithi ine ya badela musu muthu o lovha ya tshifhinganyana i netshedza mbuelo ya ñwedzi lwa miñwaha miñanu yo tiwaho. (Sa zwo sumbedzwaho afho fhasi). Zwine vhatu vhane vha nga vha dzikilaente vha tea u zwi thogomela ndi uri idzi nzudzanyo dza mbuelo dzo fhulufhedziswaho dzi nga zwi vhumbeo zwo fhambanaho, iñwe i badela mbuelo yo tiwaho na phulufhedziso ya u wana masheleni o bindudzwaho nga murahu ha miñwaha miñanu, iñwe ine ya vha i tshi khou netshedza mbuelo ya ñwedzi ine ya vha ntha nyana, a i netshedzi phulufhedziso ya masheleni o bindudzwaho, nahone masheleni a re kha 'Pholisi ya vhu 2' kha tshifanyiso tshi re afho fhasi, o bindudza kha mimakete hu na Fhulufhelo Ja uri ndeme ya tshelede ine ya tea u badelwa nga murahu ha tshifhinga tsho tiwaho i nga lingana kana ya fhira masheleni o bindudzwaho nga murahu ha miñwaha miñanu (5). Tshakha dzothe dzi na zwi vhi na zwi vhuya, nahone u fana na nga misi, lushaka lwa khwine lwa tshumelo lu do lauliwa nga thogea dza zwa masheleni dza kilaente na nyimele nga tshifhinga tshenetsho.

Pholisi yo tanganyiswaho Vhubindudzi ha R100 000	
Pholisi 1 Anyuithi ya tshifhinganyana ya 5 R22 790.90	Pholisi 2 Pholisi ya endawumente ya miñwaha ya 5 R77 209.90
Mbadelo ya R (Mbuelo ya Anyuithi)) Ya tshifhinga tsha miñwedzi ya 60	Ndeme ya Nzwalo ya Fhulufhedziswaho R100 000

MBUNO:

Ofisi yo tanganedza mbilaelo u bva kha muhweleli ane a vha o imela ñwana wawe wa musidzana ane a si kone u diimelela. Nge kilaente a vha a songo takala muhumbuloni kha miñwaha ya 47, ho ngo vhuya a vuwa o shuma nahone o vha a tshi unqiwa kana u thogomelwa nga munna wawe. Zwa zwino kilaente na munna wawe vho talana, ene a wana nndu musu vha tshi talana. Nndu yo rengiswa nga R2 100 000, tshelede ya hone ya vhumungwa kha thirasithi ya muta, hu na ndivho ya u bindudza tshelede kha vhubindudzi vhune ha do tsireledza ndaka kana tshelede yeneyo na u netshedza mbuelo ya ñwedzi kilaente uri a kone u tshila. Nga murahu ha u tangana na muhweleli ho itwa themendelo ya u bindudza kha nzudzanyo ya mbuelo

yo fhulufhedziswaho, ine ya mu fhulufhedzisa mbuelo lwa miñwaha miñanu (5). Muhweleli, o imela kilaente, nga murahu ha u tanganedza themendelo, o wana uri nga tshifhinga tsha u badelwa phulufhedziso ye a vha o newa yone a yo ngo tsha itwa nahone tshelede ye a bindudza yo no vha thukhu kha ye a i bindudza mathomoni.

Nge muhweleli a vha o sinyuwa nge ndaela ya phulufhedziso ya tshelede yo bindudzwaho i songo tsha tevhezela, o mbo di ya Ofisini u ya u toda thuso.

Ndila yashu ya u phalala:

Phindulo yo netshedzwaho kha iyi Ofisi nga muhweleli wa vha ya uri muhweleli o saina khumbelo na kothesheni ya u tanganedza themendelo yo tiwaho. Na uri muhweleli o vha a na muhumbulo wa uri mafhungo a tshimbilelana na kushumele kwa masheleni he masheleni a bindudza hone, na uri arali nga tshenetsho tshifhinga o vha o shuma zwavhuqi muhweleli o vha a tshi do vha o wana masheleni ane a fhira e a vha o bindudza u thomani. Tshiñwe hafhu muhweleli o vha a na muhumbulo wa uri musu muthu a tshi dzhiela ntha mbuelo yo waniwaho nga miñwaha miñanu (5), khathihi na ndeme ya tshelede yo badeliwaho muhweleli, muhweleli u vha o wana mbuelo kha uvhu vhubindudzi. Iyi Ofisi yo sumbedza uri kilaente, zwi tshi khou itiswa nga vhumungwa, ho ngo kona u wana murahu ndozwo dze dza vha hone kha tshelede ye a bindudza, na uri u tsireledza masheleni awe e a bindudza zwo vha zwi zwa ndeme vhumungwa. U ya nga iyi Ofisi, muhweleli o kundelwa u dzhiela ntha thogea dza masheleni dza muhweleli na nyimele nga tshenetsho tshifhinga, ngauralo o kundelwa u mu netshedza tshumelo ye ya vha yo tea. Ho itwa themendelo kha muhweleli wa u tandulula iyi thaidzo na muhweleli, ye ya tevhezela nga phindulo ya u tandulula thaidzo yeneyo u bva kha muhweleli i na themendelo ya u tandulula thaidzo na muhweleli. Muhweleli o tanganedza phulufhedziso ya masheleni othe e a fhulufhedzisa nahone ha vha u ladza fhungo ili lwa tshothe.

Zwe ra guda:

1. Nzudzanyo dza mbuelo yo fhulufhedziswaho, sa musu dzina li tshi amba i netshedza mbuelo yo fhulufhedziswaho ya miñwaha miñanu (5). Musu i tshi dzwala, nahone zwi tshi ya nga vhubindudzi ho nangiwo, muthu o tsireledzwaho kana o inshoriwaho a nga wana masheleni e a a bindudza u thomani arali o fhulufhedzisa, kana arali a songo fhulufhedzisa muthu o tsireledzwaho kana o inshoriwaho a nga wana masheleni ane a vha ntha kana fhasi ha o bindudzwaho zwi tshi ya nga kushumele kwa makete.
2. Phambano vhumungwa ha mbuelo yo fhulufhedziswaho na i songo fhulufhedziswaho zwi na thuthuwedzo yo livhaho kha vhuimo ha mbuelo ine muthu a do i wana. Phulufhedziso i a vhidza/dura, ngauralo i ita uri hu vhe na mbuelo thukhu.
3. Kilaente dzi tea u divhadzwa nga ha tshakha dzothe dza tshumelo khathihi na zwi vhuya na zwi vhi zwadzo na uri dzi na vhumungwa de na thogea dza masheleni dza kilaente na nyimele, uri kilaente i kone u dzhia tsho i na ndivho

malugana na uri ndi lushaka lufhio lwa tshumelo lune lwa vha lwo tea.

Nzulelengudwa 2

Phojisi ya endawumente nga nnda ha uri ndi vhubindudzi, zwavhudivhudivhu ndi thendelano ya phulufhedziso ya mbadelo musu muthu o lovha yo itelwaho u badela tshelede ine ya badelwa i nnzhi nga khathihi ine ya si badele muthelo nga murahu ha tshifhinga tsho tiwaho, tshine tsha fhasisa ha vha miñwaha miñanu. U ya nga Tshipiḽa tsha vhu 54 tsha Mulayo wa Ndindakhombo ya Tshifhinga Tshilapfu, theme ya fhasisa ya miñwaha miñanu (5) i vhidzwa tshifhinga tsha u sa tendelwa u swikelela masheleni nahone nga itshi tshifhinga muḽe wa phojisi u na nḽila mbili fhedzi malugana na u swikelela masheleni awe; dzine dza vha khadzimiso nthi na mbadelo nthi na u khantsela phojisi. Tshipiḽa tsha vhu 54 tshi thivhela kana u hanela tswikelelo kha phojisi dza endawumente dzine dza vha dza tshifhinga tshilapfu, u swikelela masheleni kana tshelede yo bindudzwa na uri u thivhela huswa ha miñwaha miñanu (5) hu ḽo thoma u shuma arali tshelede ine ya badelwa kana u bviswa nga ñwaha ya engedzedzwa nga phesenthe dzine dza fhira 20%. Uhu u thivhelwa kana u iledzwa he ha itiswa nga ḽhoḽea ya phojisi dza ndindakhombo ya u sa ḽoḽa u pikisana na bannga nnzhi dza sialala, na u khwaḽhisedza uri na u bvula phanḽa na u tevhedzela milayo ya laisentsi dzavho dza ndindakhombo dza tshifhinga tshilapfu, zwi ḽoḽa u dzhielwa nḽha u itela u wana arali iyi tshumelo i tshi fusha nthi na ndivho na zwipikwa zwo tiwaho na u vhona uri zwi vha zwo tea.

Mbuno

Nga 2015, muhweleli o kwama muhwelelwa uri a mu thuse u bindudza masheleni e a a wana kha Tshikwama tsha Khombo dza Badani (Road Accident Funds (RAF)). Mbilo ya RAF yo vha i ya malugana na khombo ye ya mu sia o oma mirado. Muhweleli uri o vha a tshi ḽoḽa tshumelo ya vhubindudzi ine ya ḽo mu ḽetshedza mbuelo ñwedzi muñwe na muñwe nga nnḽa ha u shumisa masheleni awe o a bindudzaho. Muhweleli uri o vha o eletshedzwa nga muhwelelwa uri a bindudze masheleni awe kha yuniti thirasithi ine ya ḽo mu ḽetshedza mbuelo ya ñwedzi ine a i ḽoḽa u bva kha nzwalelo dzo kuvhanganywaho dza tshumelo, na uri u ya nga muhwelelwa, a hu nga ḽo vha na mbadelo arali vhubindudzi ha khantseliwa.

Nga murahu ha musu muhweleli a songo wana mbuelo dzawe

dza ñwedzi lwa miñwedzi ine ya ḽoḽo swika rathi, muhwelelwa o eletshedza muhweleli uri a ise vhubindudzi hawe kha inwe tshumelo ya vhubindudzi uri a kone u swikelela ḽhoḽea dza u wana mbuelo ya ñwedzi nga ñwedzi. Musu uvhu vhubindudzi nahone vhu tshi kundelwa u ḽetshedza mbuelo ine ya ḽoḽea, muhweleli o mbo ḽi dzhia tsheo ya u khantsela vhubindudzi na muhwelelwa, fhedzi ha wanala uri masheleni awe o bindudzwa kha phojisi yo tiwaho ya miñwaha miñanu ine a nga si kone u i khantsela nga nnḽa ha u fainiwa nge ha vha na u khantsela tshifhinga tshi sa athu swika.

U thomani muhweleli o vha o vhiga mbilaelo kha Muimeleli wa Ndindakhombo dza Tshifhinga tshilapfu, we a fheledza o rumela mbilaelo kha iyi Ofisi.

Nḽila yashu ya u phalala :

Muhwelelwa u ya nga Milayo ya Matshimbidzele a iyi Ofisi, o ḽetshedzwa tshikhala tsha u fhindula malugana na mbilaelo dza muhweleli. Musu muhwelelwa a tshi fhindula o sumbedza uri (hu si na vhuḽanzi) muhweleli o vha a tshi zwi ḽivha uri masheleni awe o bviswa kha yuniti thirasithi a iswa kha phojisi ya endawumente. Muhwelelwa o eletshedza uri milayo yoḽhe ya phojisi ya endawumente yo ḽetshedzwa kha sheduḽu ya phojisi nahone mafhungo oḽhe o bviselwa khagala nga vhuḽalo malugana na iyi tshumelo. Muhwelelwa o dovha hafhu a sumbedza uri tsaino kha mañwalo zwi sumbedza uri muhweleli o vha a tshi ḽivha nga ha milayo malugana na phojisi ya endawumente naho zwo ralo a bvula phanḽa na u bindudza.

Naho zwo ralo, Ofisi yo sumbedza uri naho mañwalo o sainiwa nga muhweleli, hu tshi dzhielwa nḽha nyimele dza muhweleli, zwo vha zwi khagala uri vhubindudzi ho themendelwaho ho vha hu songo tea nyimele na ḽhoḽea dza muhweleli. Ngauralo, iyi Ofisi yo humbela uri muhwelelwa a dzhie nḽha muhumbulo wayo malugana na thandululo ya iyi thaidzo nahone ri lavhelela uri u ḽo ḽetshedza themendelo ine ya pfesesea. Musu ho ḽanganedzwa themendelo ya Ofisi, muhwelelwa o ḽetshedza phulufhedziso ya masheleni ye ya ḽanganedzwa nga muhweleli.

Zwe ra guda

1. Phojisi dza endawumente ndi dza tshifhinga tsho tiwaho, tshine tsha fhasisa ha vha miñwaha miñanu. Nga itshi tshifhinga, mubindudzi a nga si kone u swikelela mbuelo dzayo. Vhathu vhane vha ḽoḽo bindudza vha tea u dzhiela nḽha iyi tshumelo kana lushaka lwa uvhu vhubindudzi arali hu tshi nga vha na ḽhoḽea ya u shumisa masheleni kha tshifhinga tsha u sa kona u swikelela masheleni.
2. Ngauralo, ndi zwa ndeme uri Muḽetshedzi wa Tshumelo dza zwa Masheleni a dzhie nḽha ḽhoḽea dza kilaente musu a tshi themendela na u shumisa tshumelo dza masheleni u khwaḽhisedza uri ḽhoḽea dza masheleni na nyimele ya kilaente zwi a fushwa.I.

Nzulelengudwa 3:

Mitengo i na tshuṭhuwedzo khulwane kha mbuelo ya u vhulunga ya tshifhinga tshilapfu ya muthu. Izwi zwi vhonelesa nga maandā musī mbadelo dzi nṭha ha inflesheni. Mbadelo dzi re nṭha ha inflesheni ndi mbuelo ya vhubindudzi ha tshifhinga tshilapfu nga nṭha ha inflesheni, zwine zwa divhea sa phesenthe ine mbuelo ya gonya ngayo nga murahu ha u iswa kha inflesheni. Nдавhelelo ya phesenthe ine mbuelo ya gonya ngayo nga murahu ha u iswa kha inflesheni i pfeseseaho ya phothifolijo ya mukovhe wa Nṭha ndi 6.5% nga nṭha ha inflesheni. Musi ri tshi sedza iyi nyimele, hu dzhielwa nzhele uri 1% ya mbadelo i fhungudza phesenthe ine mbuelo ya gonya ngayo nga 15%. Tsha ndemesa, idzi mbuelo dza u ya nga ṅwaha kha tshifhinga tsha u vhulunga tshine tsha fhira miṅwaha ya 40, hone hu uri 1% iṅwe na iṅwe ya mbadelo ine vha i vhulunga i engedzedza mbuelo ya phesenthe ya ṅwaha nga 30%. Vhunuzhi ha vhubindudzi vha badela mbadelo ya mbalogueṭe ya heneṭha kha 3%, ine ya vha nṭha nga 2%. U vhulunga 2% ya mbadelo zwi ḍo engedzedza vhubindudzi havho ha u fhedza nga 60%. (vhufaragwama ha Lushaka, Mbadelo kha zwikwama zwa u notha zwa Afrika Tshipembe, Fulwana 2013) Vhaṅetshedzi vha Tshumelo dza zwa Masheleni vha na vhuḍifhinduleli ha u sa bvisela khagala mbadelo ifhio kana ifhio ine ya badelwa kilaente, nga kha tshelede, nahone vha tea u ṅetshedza dzikilaente tshikhala tsha u ita nyambedzano nga ha mbadelo ifhio kana ifhio arali zwi tshi konadzea u fana na khomishini ine ya badelwa muṅetshedzi, sa izwi zwi tshi nga vha na tshuṭhuwedzo khulwane kha mbuelo ya vhubindudzi ha muthu musī vhubindudzi vhu tshi dzwala.

MBUNO

Muhweleli, ane a vha mualuwa o nothaho u tenda uri o bindudza tshelede ine ya lingana R1 000 000 kha diphositi yo bindudzawho lwa tshifhinga tsho tiwaho nga ngeletshedzo ya muimeleli wa muhweleli. Musi diphosithi yo tiwaho yo swika kha tshiimo tshine i nga badelwa, muhweleli o rumelwa kha muṅwe muimeleli wa muhweleli, we a humbela zwidodombedzwa zwa muhweleli malugana na mbuelo ine a i wana u bva kha diphosithi yo bindudzawho lwa tshifhinga tsho tiwaho. Musi muhweleli a tshi sumbedzisa uri u wana mbuelo ya 9.8%, muimeleli o mu eletshedza uri arali a isa masheleni awe kha vhubindudzi hawe, u ḍo kona u wana mbuelo ya 10% nga ṅwedzi na nyaluwo ya 5% kha masheleni awe o a bindudzaho. Muhweleli u kwhaṭhisedza uri o sumbedzisa zwavhuḍi muimeleli uri u ṭoḍa uri masheleni awe o a bindudzaho a vhe a vhutshilo hawe hoṭhe sa izwi ho vha hu tshiko tshi tshoṭhe tshawe tsha mbuelo kana masheleni, nahone o fhulufhedziswa uri tshelede yawe i ḍo vha yo tsireledzea.

Vhubindudzi ho khethekanywa nga zwipiḍa zwiṅa zwi tevhelaho:

- Allan Gray balanced fund – R247 700;
- ABSA Absolute fund – R245 685;
- ABSA Multi managed wealth

preservation fund – R247 856; na

- Coronation balanced definitive fund – R247 596.

Muhweleli u tenda uri sa izwi o vha a si na ṅdivho ya zwa vhubindudzi, o humbela zwitatamennde zwa vhege nga vhege uri a kone u vhona uri vhubindudzi vhu khou tshimbila hani. Hu sa athu fhela tshifhinga tshilapfu vhubindudzi ho thoma, muhweleli o limuwa uri hu na ndozwo nnzhi kha masheleni e a bindudza, na uri naho o kwama muimeleli lwo vhalaho u ṭahisa mbilaelo dzawe kha u tsa ha ndeme ya masheleni awe o a bindudzaho, mbilaelo dzawe a dzo ngo dzhielwa nṭha. Muhweleli u tenda uri zwi tshi khou itiswa nga masheleni awe e a a bindudza e a tsa nga tshelede ine ya ṭoḍo swika R70 000, zwo itiswa na nga khomishini ya vhaimeleli yo fhiraho nga R11 000, o vha a kha tshiimo tsho kalulaho u fhirisa u rangani, o mbo ḍi dzhia tsho ya u dzhia tshelede yawe yoṭhe a ya a dovha a i vhulunga sa diphositi ya tshifhinga tsho tiwaho i sa bvisiwi .

U PHALALA HASHU

Nga murahu ha musī Ofisi yo ṭanganedza mbilaelo, iyi Ofisi yo rumela luṅwalo kha muhweleli. Musi a tshi fhindula vhudavhidzani hashu ha u thoma muhweleli o sumbedza uri muhweleli o eletshedzwa nga ha u tsa ha ndeme hune ha ḍo vha ho vhangisiwa nga u ṭuseswa ha tshelede nga muhweleli. Hu dovha hafhu ha sumbedziswa uri muhweleli o divhadzwa nga ha uri vhubindudzi vhu ḍo thoma u sumbedza nyaluwo kana mbuelo nga murahu ha tshifhinga tsha miṅwaha miraru (3) u ya kha miṅa (4). Muhweleli o dovha hafhu a tenda uri a ho ngo vha na ndozwo kha sia ḷa muhweleli, nahone hu tea u dzhielwa nṭha uri mbuelo ya ṅwedzi ye ya vha yo waniwa khathihi na tshelede yo bviswaho nga muhweleli zwo vha zwi tshi fhira tshelede ye ya bindudzwa u thomani. Naho zwo ralo, u ya nga Ofisi, musī muthu a tshi dzhiela nṭha miṅwaha ya muhweleli, tshelede yoṭhe i kwameaho, na uri ho vha hu tshiko tshawe tshi tshoṭhe na u kundelwa hawe u wana ndozwo dzo vha ho hone, muimeleli o vha o fanela o vha na vhulondo na u vhona uri masheleni o bindudzawho a muhweleli o tsireledzea. Tshiṅwe hafhu ndi vhuḍifhinduleli ha Muṅetshedzi wa Tshumelo dza zwa Masheleni u ṅetshedza vhahweleli ngeletshedzo hu si u kwhaṭhisedza lutamo lwavho musī ulu 'lutamo' lu tshi khou hanedzana kana u sa tendelana na nyimele dzavho. Izwi zwo vha zwi ngoho kha izwi he muhweleli a tendela muhweleli u bvisa mbuelo yawe nga ṅḍa ha u mu tsivhudza nga ha khombo kana ndozwo dzine dzi nga vha hone.

Muhweleli o mbo ḍi ṅetshedza phulufhedziso ya masheleni nga vhuḍalo ya u ladza fhungo lwa tshoṭhe ye muvhigi a i ṭanganedza.

ZWE RA GUDA

1. Musi vha tshi bvisa tshelede kana mbuelo kha tshelede ye vha i bindudza vha vhone uri phesenthe ine vha i bvisa sa mbuelo a i fhiri phesenthe ya mbuelo ine vha i wana ya masheleni e vha bindudza. Arali vhuimo ha mbuelo vhu nṭha hu nga vha na khonadzeo ya uri ndeme ya masheleni o bindudzawho i tse kana i fhungudzee, ine zwa si konḍe fhedzi u i wana, fhedzi zwi ḍo dovha hafhu zwa ḍisa tshanduko. Ndeme ya u ṭumbula mafhungo a ndeme kha

kilaente u itela u wana tshođa dzavho ndi zwa ndeme vhukuma. Izwi zwi vha zwi tshi khou itelwa ngeletshedzo ifhio kana ifhio ine ya ngetshedzwa yo tea nyimele yawe ya zwa masheleni na tshođa dza vhubindudzi.

2. Arali mbuelo ine muthu a i bvisa hu ya u notha, nahone muthu a vha a songo bindudza zwo linganaho, ndi zwa ndeme uri Muñetshedzi wa Tshumelo ya zwa Masheleni a fare nyambedzano malugana na vhuimo ha mbuelo ine ya tea u bvisiwa, na u ita zwithu zwine zwi nga ita uri hu vhe na khonadzeo ya ndozwo musa a tshi lingedza u thivha mbuelo kana tshelede yo bviswaho. Sa tsumbo, mubindudzi ane a bindudza kha vhubindudzi vhune ha vha na khonadzeo tshukhu ya ndozwo a nga tshođa u bindudza kha vhubindudzi vhune ha vha na khonadzeo khulwane ya ndozwo na khonadzeo khulwane ya mbuelo, kana u thivha kana u vala tshelede kana mbuelo yo fhungudzeaho.
3. Muñetshedzi wa Tshumelo ya zwa Masheleni ha koni u lulamisa nyimele hune muthu a vha a songo bindudza masheleni o linganaho a u notha, naho zwo ralo, hu na vhuñifhinduleli ha u khwañhisedza uri zwine zwa vha hone zwi shumiswa zwavhuñi u khwañhisedza uri kilaente i wana mbuelo lwa vhutshilo hayo hoñhe.

NZULELENGUDWA 4

Nga u angaredza, arali mbuelo ya vhubindudzi i tshi nga vha nñha, khonadzeo ya ndozwo ndi khulwane. Naho zwo ralo, vha tea u dzhiela nñha uri a zwi tou vha na vhuñanzi uri zwa vhukuma vha ðo wana mbuelo nnzhi kana ya nñha arali vha tshi tñanganedza uri hu ðo vha na ndozwo nnzhi. Ndi ngazwo ñambele ña kale ña u fhambanyisa, zwine zwa amba u bindudza masheleni avho kha vhubindudzi ho fhambanaho, zwine zwa ðo vha thusa u fhungudza khonadzeo ya ndozwo kha ndaka kana masheleni avho vho a bindudzaho vha sa khou shumisa mbuelo dzine vha nga dzi wana, zwa vha zwi kha ði vha zwo tea. Musi vho bindudza masheleni avho kha vhubindudzi ho fhambanaho, vha nga tñanganedza khonadzeo ya ndozwo khulwane na khonadzeo ya mbuelo khulwane huñwe fhethu hune vha nga bindudza hone arali vha tshi tshođa u wana mbuelo i re nñha kha masheleni e vha a bindudza. Vhathu vha tea u dzhiela nñha uri nyimele a dzi fani, nahone hu sa dzhielwi nñha uri vha ðipfisa hani malugana na khonadzeo ya ndozwo, khonadzeo ya ndozwo ine i nga vha hone kha vhubindudzi vhune vha tshođa u vhu ita, i tea u dzhielwa nñha kha maga o fhambanaho a vhubindudzi na ndivho dzo fhambanaho.

Risk/Return tradeoff – Khonadzeo khulwane ya ndozwo/
khonadzeo khulwane ya mbuelo
Return – Mbuelo

- Lower Risk – Khonadzeo ya ndozwo tshukhu
- Lower Potential Return – Mbuelo ya Khonadzeo tshukhu
- Higher Risk – Khonadzeo ya ndozwo khulwane
- Higher Potential Return – Mbuelo ya Khonadzeo Khulwane
- Risk (or Standard Deviation) – Khonadzeo ya ndozwo (mbuelo wa phambano)

Mbuno:

Muhweleli, wa miñwaha ya 59 o kwama muimeleli wa muhwelelwa u fara nyambedzano malugana na u pfulusa masheleni awe ane a vha kha akhaunthu ya money market a a isa kha vhubindudzi vhune ha ðo mu ngetshedza mbuelo khulwane. Muhweleli o ðivhadza muimeleli uri, zwi tshi khou itiswa nga vhukale hawe, ho ngo tea u lozwa tshelede nahone u shumisa aya masheleni u mu ngetshedza mbuelo ya u notha. Muimeleli wa muhwelelwa o ita tshoñisiso nga ha khonadzeo ya khombo, na tsenguluso ya tshođa ye ya sumbedza muhweleli sa mubindudzi ane a vha na khonadzeo ya ndozwo ya vhukati. Ho sedzwa iyi mbuelo, muhwelelwa o themendela uri masheleni a bindudzwe kha tshikwama tsha bondo tsha muhwelelwa, hu na phulufhedziso ya uri u ðo wana mbuelo kha masheleni e a a bindudza.

Muhweleli o tñanganedza themendelo, fhedzi nga murahu a wana uri masheleni e a a bindudza o fhungudze zwo itiswa nga mbadelo dze dza ðadzisiwa na mbadelo dze a vha a sa dzi ðivhi, nahone a humbela uri mueletshedzi wa zwa masheleni a ise tshelede yawe kha tshikwama tsha money market.

Nñila yashu ya u vha phalala:

Muhweleli o kwama ofisi ya FAIS Ombud u ita khumbelo kha muhwelelwa ya u mu vhea kha vhuimo ha zwa masheleni he a vha a tshi ðo vha e khaho arali o vha o eletshedzwa nga ha khonadzeo dza ndozwo malugana na u bindudza tshelede yawe kha tshikwama tsha bondo.

Iyi Ofisi yo isa mbilaelo kha muhwelelwa u ya nga Milayo ya Matshimbidzele ya FAIS Ombud, muhwelelwa a fhindula nga u ngetshedza phulufhedziso ya masheleni nga vhuñalo na u ladza ñi fhungo kana mbilaelo tshoñhe

Zwe ra guda :

1. Malugana na u tshođa mbuelo ya nñha, kilaente dzine dza tshođa u bindudza vha tea u dzhiela nñha uri hu na u nanga vhukati ha mbuelo na khonadzeo ya ndozwo, na uri muthu u tea u ðilugisela u tñanganedza ndozwo khulwane nyana arali zwa itea a si fushwe nga kushumele kwa vhubindudzi vhune ha vha na khonadzeo tshukhu ya ndozwo.
2. Naho zwo ralo hu na tshifhinga tshine vha ðo tea u tñanganedza khonadzeo ya ndozwo khulwane, sa izwi nyimele yavho i tshi nga tshođa zwenezwo malugana nan a u swikelela ndivho dzavho dzo tiwaho. Naho zwo ralo, izwi zwi tea u itwa nga ngeletshedzo ya Muñetshedzi wa Tshumelo ya zwa Masheleni nahone u ya nga zwo teaho nyimele.

Phurogireme kana Mbekanyamushumo ya u Pfumbudza Vhaphumbudza vha FAIS Ombud

Mbekanyamushumo ya u Pfumbudza Vhaphumbudza vha FAIS Ombud yo thomiwa nga Nyendavhusiku 2010 hu na ndivho ya u pfumbudza vhaphumbudza vha mulayo vhane vha khou fhulufhedzisa u bva kha zwiimiswa na zwitshavha zwe zwa vha zwo thudzelwa kule kale nga kha vhupfumbudzi ha tshifhinga tsha miñwedzi ya fumimbili. Vhathu vho dzhenelaho kana vho itaho khumbelo vha nanguludzwa u bva kha zwikolo zwo fhambanaho zwa mulayo nahone sa tshoḏea, vha tea u vha vha tshi khou fhedzisa pfunzo dzavho dza Mulayo. Mbekanyamushumo yo rwela t̄ari mabuḏo a 43 a Vhupfumbudzi ha Vhaphumbudza vha 43 na u bvela phanḁa na u t̄etshedza vhaphumbudza vha mulayo vho nangiwo tshikhala tsha u thoma mabuḏo avho kha vhupo ha phurofeshinala vhune ha shuma zwavhuḁi kana ha maimo a nḁha vha tshi khou wana ndivho kha masia o fhambanaho a mulayo kha tshumelo dza zwa masheleni. Mbekanyamushumo i bvela phanḁa na u aluwa nahone u engedzea ha tshivhalo tsha vhaphumbudza vhane vha dzhena kha dzangano t̄ashu n̄waha muñwe na muñwe zwi sumbedza u aluwa kana u bvelela ha mbekanyamushumo khathihi na Fhulufhelo t̄a FAIS Ombud kha mbuelo yo t̄anganedzwaho nga mupfumbudza muñwe na muñwe mafheloni a tshifhinga tsha miñwedzi ya 12.

Vhupfumbudzi ho t̄etshedzwaho nga ha t̄hoho dzi no nga sa vhubindudzi, mulayo wa tshumelo dza zwa masheleni na nzudzanyo ya u notha khathihi na zwikili zwo t̄etshedzwaho zwine zwa t̄o thusa vho pfumbudzwaho uri vha bvelele kha mishumo yahoo ya matshelo. Ri na Fhulufhelo t̄a uri mbekanyamushumo i shela mulenzhe kha uri hu vhe na mveledziso ya ikonomi nga u t̄andavhuwa ya Afrika Tshipembe.

Nga kotara ya u thoma ya 2017 Ofisi ya FAIS Ombud yo dovha ya thoma fulo t̄a u galatsha kha zwikolo zwo fhambanaho Afrika Tshipembe, i tshi khou t̄oḁa vhathu vhane vha khou t̄oḁa mushumo vhane vha t̄o tholiwa nga Fulwli 2017. (Kha vha sedze zwifanyiso). Ri t̄o vha vhighela edishini ya kotara i tevhelaho uri ndi vha fhio vho bvelelaho.

Thandululo:

U ya nga Tshipiḽa tsha vhu 28 tsha Mulayo wa Tshumelo dza Vhupfumedzanyi na Vhueleledzi kha zwa Masseleni, hune thaidzo ya vha i songo tandululwa kana themendelo dza FAIS Ombud dza vha dzi songo ṽanganedzwa nga zwigwada, FAIS Ombud u ḽo ta thandululo dza u fhedza dzine dza ḽo katela –

- u haniwa ha mbilaelo; kana
- u tikedza tshoṽhe kana hu si tshoṽhe mbilaelo, sa tsumbo, nga u ṽetshedza muhweleli tshelede sa ndiliso malugana na tshinyadzo kana ndozwo ye ya vha hone kha zwa masheleni.

Thandululo ya FAIS Ombud i na ṽhuṽhuwedzo kha tsheo ya khothe ya mulayo.

Thandululo dzo ṽetshedzwaho nga Ofisi dzi ṽetshedza ndivho ya ndeme kha ndila ine iyi Ofisi ya ṽalutshedza ngayo mbetshelo dza Mulayo wa FAIS na Khoudu ya Vhuḽifari ya u Angaredza ya Vhaṽetshedzi vha Tshumelo dza zwa Masheleni dzo Tendelwaho na Vhaimelili.

Afho fhasi ndi thandululo dzoṽhe dzo bviswaho nga kotara ya Phando 2017 nahone dzi a wanala kha webusaithi ya www.faisombud.co.za.

<i>Nwaha</i>	<i>Tshumelo</i>	<i>Muhweleli</i>	<i>Muhwelelwa</i>	<i>Datumu ye ya anḽadzwa ngayo</i>
2016/17	Vhubindudzi	ABDOL FARO	GROENLAND INSURANCE BROKERS CC & PETRUS SWART	20170328
2016/17	Vhubindudzi	CAROL CHARLOTTE VAN ZYL	JOHANNES CHRISTIAN MOSTERT	20170324
2016/17	Vhubindudzi	HUIBRECHT JOHANNA FREDERICKA PFISTER	FREESURE PTY (LTD) and LOURENS OBERHOLZER	20170221
2016/17	Vhubindudzi	MAGDALENA CV SWANEPOEL	HUIS VAN ORANJE FINANSIËLE DIENSTE BPK & BAREND PETRUS GELDENHUYS	20170131
2016/17	Vhubindudzi	WAYNE BERNARD KLUG	TRADING TO GET RESULTS CC & PIERRE-LOUIS VAN DER WALT	20170130

OFFICE OF THE OMBUD FOR FINANCIAL SERVICES PROVIDERS

TEL 012 470 9080 / 012 762 5000

EMAIL info@faisombud.co.za

WEBSITE www.faisombud.co.za

Sussex Office Park, c/o Lynnwood Road and Sussex Avenue, Lynnwood, 0081

Anyone who has a complaint about the service delivery of this office must kindly email their complaint to hestie@faisombud.co.za